

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИЗНАЧЕННЯ РЕГІОНУ В МІЖНАРОДНІЙ ЕКОНОМІЦІ

1.1. ВИЗНАЧЕННЯ РЕГІОНІВ В МІЖНАРОДНІЙ ЕКОНОМІЦІ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

На початку XXI ст. регіоналізм на перший план висуває переваги міжнародного співробітництва регіональних систем в умовах глобального і динамічного простору [2]. Важливу роль у формування теоретичних концепцій дослідження регіоналізму та регіоналізації зіграли наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених [4,6-9,12,21,22,26-27,30-33]. Посилення міжнародної конкуренції в умовах зростання глобалізаційних процесів, переосмислення ролі держави у регулюючому механізмі, лібералізація міжнародних відносин, перехід з міждержавного співробітництва на якісно новий наднаціональний рівень сприяли перегляду шляхів оптимізації участі країн (регіонів) у процесах регіоналізації, а від так і актуалізують подальший розвиток теоретико-методологічних підходів щодо визначення місця і ролі регіонів в міжнародній економіці.

В сучасній економічній літературі визначення сутності регіону пов'язано, перш за все з виділенням економіко-географічних ознак території (територіальний або географічний підхід), які характеризують можливість організації відносно завершеного комплексу в структурі національного господарства. Ґрунтуючись на базових принципах розміщення продуктивних сил (закономірності їх ефективного розміщення, територіального розподілу праці і т.п.) більшість авторів визначають регіон як форму територіальної організації виробництва, що утворена на основі територіального розподілу праці труда і має відповідну організаційну відокремленість, цілісність, економічну й демографічну самодостатність тощо.

Подібна територіальна система має власних характер виконуваних функцій, пріоритетність яких визначається природнокліматичними, економічними, історико-культурними й іншими особливостями території, що має (або створює) інфраструктуру для виконання зазначених функцій. Конференція регіонів Європи визначає регіон як територіальну одиницю, що має власний виборчий орган і підпорядковується центральним органам влади [16,с.42].

Регіони визначаються єдиною політикою державного регіоналізму і мають власну систему державних органів, які є відповідними підсистемами державної структури влади та управління країною [1, с.34; 19,с.10]. Кожен регіон має відповідну економічну цілісність, яку характеризує сукупність взаємозумовлених і взаємопов'язаних компонентів виробництва (переважно матеріального), яка склалася в межах компактної території [10, с.23], відповідно, кожен регіон має свої власні «комплексоутворюючі властивості», які визначаються просторово-територіальною концентрацією галузей народного господарства [15,с.12]. Комплексність регіону проявляється у тому, що він виступає як єдине ціле, яке складається з трьох компонентів – природного, матеріального (створеного людиною) й соціального [13].

Зарубіжні дослідники також характеризують регіони в першу чергу з точки зору їх територіальності в системі національного господарства [30]. Однак розвиток процесів інтернаціоналізації виробництва і капіталу і, як наслідок, розвиток інтеграційних процесів призвели до формування принципово нових явищ в економічній практиці, а саме – виникнення єврорегіонів, міжнародних регіонів тощо. Подібні утворення грають особливу роль в системі міжнародного поділу праці і мають поза національний статус.

В міжнародній економіці під регіоном розуміється група країн, що має спільне географічне положення, подібні природні умови, подібні спеціалізацію та рівень розвитку виробничої та невиробничої сфер [20, с.3]. Крім того, в міжнародній економіці регіон також розглядають з точки зору сукупності країн певного регіону світу (Балканський регіон, Близькосхідний регіон, Азіатсько-тихоокеанський регіон тощо) [17,с.27].

Розглядаючи сучасні теоретичні підходи до визначення сутності регіонів слід зазначити, на нашу думку, ще одну характерну особливість, яка враховує особливості функціонування сучасного світового господарства як єдиного простору. Розвиток міжнародної економічної інтеграції у практичній площині реалізується в комплексі конкретних форм співробітництва між країнами світу. Оскільки всі вони різняться за масштабами та рівнями соціально-економічного рівня, всі ці форми взаємодії будуть розрізнятися, мати відповідну інституційну основу, і, відповідно, по-різному відчувати вплив глобалізації – провідної тенденції світогосподарського розвитку.

Найрозвинутішою формою інтернаціоналізації господарського життя виступає економічна інтеграція, яка представляє собою процес зближення й поступового об'єднання національних економічних систем, що знаходить своє відображення у проявах глобалізації та регіоналізму. Кожен рівень інтеграційного зближення й взаємопроникнення безпосередньо впливає на ефективність територіального управління як в країнах, що створили інтеграційний блок, так і в окремих їх регіонах [3]. При цьому глобалізація виступає як прояв нової якості інтернаціоналізації «на стадії гранично можливого розвитку її вшир, а інтеграція – найвищий ступінь його розвитку вглибину» [21,с.17]. А від так, в *масштабах світового господарства під регіонами слід розглядати також й сукупність декількох країн у вигляді інтеграційного об'єднання*.

В масштабах світового господарства регіон виступає як сукупність країн, що має спільне географічне положення, подібні природні умови, спеціалізацію та рівень розвитку виробничої та невиробничої сфер, а від так саме за цих умов регіон можна розглядати не лише як підсистему національного або світового господарства, а й як відносно самостійну його частину. Економічна самодостатність регіону у такому випадку є умовою його впливу як на розвиток країни, так і світового господарства в цілому. В сучасних умовах, коли роль держави суттєво послаблюється процесами інтернаціоналізації і глобалізації, регіон визначається як територія, значення якої залежить від її функціонального та політичного змісту і може включати відповідні інститути, практики і відношення, формуючи особливе громадянське суспільство[5,с.86].

Характер сучасного розвитку світового господарства в аналізі сутності регіону дозволяє окрім визначення *територіального (або географічного) підходу* також й *інтеграційний підхід*, який ґрунтується на наявності стійких економічних зв'язків, високому рівні компліментарності [20,с.5-6].

Сучасне світове господарство має складну ієрархічну структуру, що характеризується різнорівневою таксономічною моделлю, в якій у просторовому відношенні можна виокремити локальні регіональні утворення, мікрорегіони, мезорегіони, макрорегіони (або національні регіональні утворення), мегарегіони, метарегіони тощо (табл.1).

Локальні регіональні утворення засновані на особливостях культури бізнесу, притаманній окремим регіонам, організації праці, історичних умовах розвитку регіонів та ін. Саме географічна агломерація компаній (фірм) які працюють в одній, або в декількох споріднених галузях економіки, створює регіональний кластер, позитивними ефектами розвитку яких стають ефекти масштабу, розширення та синергетичний ефект. Локальні регіональні утворення виступають як низовий рівень регіону, який разом з іншими може утворювати сукупність регіонів більш високого порядку, а від так саме від них залежить подальший рівень розвитку національної і світової економіки.

Просторова структура світового господарства

Рівень регіону	Приклади застосування	
	географічний підхід	інтеграційний підхід
<i>Метарегіони</i>	Північна Америка, Африка, Європа, Азія	американський ринок, європейський ринок, азійсько-тихоокеанський ринок
<i>Мегарегіони</i>	Центральна Америка, Західна Європа, Південно-Східна Європа	ЕС, НАФТА, АСЕАН, ЧЕС, МЕРКОСУР
<i>Макрорегіони</i>	Балканські країни, країни Балтії, національні країни	Національний територіально-виробничий комплекс
<i>Мезорегіони</i>	Економічні райони в структурі національної економіки (Донбас в Україні, Ельзас і Лотарингія у Франції)	Регіональні територіально-виробничі комплекси, вільні економічні зони, єврорегіони
<i>Мікрорегіони</i>	Територіальна частина в структурі економічного району (Сіліконова долина в США)	Мікрорегіональні об'єднання
<i>Локальні регіональні утворення</i>	Міста, сільські райони	Кластери, комбінати тощо

Мікрорегіони формуються в рамках мезо- і макрорегіонів і ґрунтуються на системі договірних відносин, які виникають в наслідок розвитку спільної виробничої діяльності, створення зарубіжних філіалів компаній, формування міжнаціональних територіально-виробничих комплексів тощо.

Мезорегіони ґрунтуються на комплексі специфічних зв'язків і відповідних відносин, які виникають між суміжними територіями в рамках однієї країни (або малими регіонами прилеглих країн), існування яких зумовлено цілісністю, сталим характером виробничо-коопераційних зв'язків тощо. Як правило мезорегіони характеризуються формуванням відповідних економічних районів в структурі національного господарства, розвиток яких спрямовується відповідною регіональною політикою з боку держави.

Макрорегіони охоплюють низку зв'язків, сукупність відносин, які виникають в структурі національної економіки (або між окремою групою країн), що вимагає проведення спільної макроекономічної політики (економічної, науково-технічної, валютно-фінансової і ін.) і ґрунтується на формуванні єдиного цілісного господарського комплексу країни зі своєю структурою і органами управління.

Мегарегіони виникають в системі світового господарства на основі поглиблення економічних зв'язків, розвитку інтеграційної взаємодії країн певного регіону, наслідком чого стає виникнення регіональних інтеграційних об'єднань. Поширення інтеграційних процесів між країнами (інтеграційними об'єднаннями) певного континенту призвело до формування *метарегіонів* в системі сучасного світового господарства.

Процес регіонального розвитку в контексті світогосподарського розвитку має власну діалектику. На першій стадії потенційний регіон формує відповідну соціально-економічну та географічну частину. На другій стадії розвитку регіоналізації визначаються відповідні напрями і канали регіональної співпраці. На завершальній (третьій) стадії регіон стає відокремленим актором в системі міжнародних відносин, для якого притаманні ідентичність, інституціональна визначеність тощо. В розвитку регіоналізму можна класифікувати дві хвилі: перша ініціюється центром для периферії з метою досягнення регіональної узгодженості, тобто можна визначити цей напрям розвитку регіоналізації як

зверху донизу. На другій хвилі регіоналізму посилюється, навпаки, ініціатива на місцях, а сам процес регіоналізації отримує напрям знизу доверху [28].

В умовах поглиблення процесів глобалізації і регіоналізації роль регіонів посилюється, а самі вони безпосередньо стають важливими учасниками конкурентних відносин не тільки на національному й міжнародному, а й на глобальному рівнях. Спроможність забезпечувати високий рівень продуктивності порівняно з іншими регіонами національної та світової економіки, створювати нові ресурси регіонального розвитку і забезпечувати рівень добробуту населення (що відображається комплексною системою індикаторів, які відображають стан і динаміку розвитку регіону), визначають міжнародну конкурентоспроможність регіону.

В системі багатьох показників (індикаторів), що дозволяють оцінити рівень міжнародної конкурентоспроможності регіону доцільно використовувати значний масив вже напрацьованих методик, які пропонують різні міжнародні організації, що здійснюють моніторинг різних аспектів функціонування світового господарства. Серед найбільш поширених є наступні:

індикатори моніторингу ринку, що використовуються для дослідження Цілей розвитку тисячоліття (див. <http://www.mdg-trade.org>),

статистична база даних COMTRADE, що охоплює інтеграційні об'єднання світу, яку пропонує ООН (<http://www.unstats.un.org>),

індикатори, що досліджують зміни у розвитку єдиного внутрішнього ринку країн Європейського Союзу, стан регіонів цього інтеграційного об'єднання, рівень їх конкурентоспроможності (див. (<http://ec.europa.eu>),

база Міжнародних торговельних індикаторів, що розроблена ОЕСР і яка забезпечує міждисциплінарний підхід до аналізу торговельних аспектів розвитку глобалізаційних процесів, пропонує три основних індикатори конкурентоспроможності: конкурентоспроможність експорту, імпорту та загальна конкурентоспроможність (див. <http://stats.oecd.org>),

Світовий Банк пропонує низку індикаторів з навколишнього середовища, розвитку демографічних процесів, економічного стану і т.п. (див. <http://www.worldbank.org>), а також для дослідження умов ведення бізнесу "Doing Business" (див. <http://www.doingbusiness.org>),

статистичний відділ ESCAP пропонує оперативну базу даних з основними щорічними індикаторами зокрема економічними, демографічними індексами (див. <http://www.unescap.org>), а також пропонує різноманітні короткострокові індикатори по окремим країнам (див. <http://www.unescap.org>),

Freedom House та Heritage Foundation використовують комплексні індекси для ранжування країн за рівнем економічної свободи, корупції та хабарництва (див. <http://www.freedomhouse.org>),

Світовий економічний форум щорічно розраховує індекси глобальної конкурентоспроможності та конкурентоспроможності бізнесу «Global Competitiveness Report», (<http://www.weforum.org> та <http://www.imd.ch>),

UNCTAD пропонує торговельні індекси і індексу розвитку (див. <http://www.unctad.org>).

Базовий підхід до визначення конкурентоспроможності регіонів можна сформулювати, ґрунтуючись на концепції конкурентоспроможності національної економіки, запропонованої М.Портером [14]. Згідно з цією концепцією для визначення міжнародної конкурентоспроможності необхідно застосування комплексного підходу до оцінки порівняльних переваг націй, який заснований на динамічному співвідношенні умов попиту, споріднених і суміжних галузей, інституційних умов. На світовому ринку конкурують, насамперед, виробники, а не держави. Конкуренція на внутрішньому ринку примушує шукати зовнішні ринки збуту за умови достатньої конкурентоспроможності

товару. Для успіху на світовому ринку необхідні: по-перше, правильно вибрана конкурентна стратегія фірми, і по-друге, конкурентні переваги країни. Умови конкуренції, як на національному, так і на світовому ринку, постійно видозмінюються. Успіх на зовнішньому ринку залежить від правильно вибраної конкурентної стратегії. Конкуренція припускає постійні зміни в галузі, що істотно відбивається на соціальних і макроекономічних параметрах країни базування, а від так, важливу роль у формуванні конкурентоспроможності регіонів відіграє держава.

Відповідно до концепції М.Портера, розвиток конкурентоспроможності регіону (як і національної економіки в цілому) відбувається за відповідними стадіями, які визначають його розвиток в певні періоди часу, залежно від чотирьох основних стимулів, що безпосередньо впливають на конкурентоспроможність в системі міжнародного поділу праці, а саме: факторів виробництва, інвестицій, інновацій і добробуту. Перші три стадії забезпечують економічне зростання, остання – занепад. Конкурентна перевага регіону забезпечується:

на першій стадії – завдяки факторами виробництва, сприятливим умовам виробництва (тобто забезпечується однією детермінантою),

на другій стадії – на основі активного інвестування в систему освіти, технологічний розвиток (забезпечується трьома детермінантами),

на третій стадії – за рахунок створення нових видів продукції, виробничих процесів та інших новацій (забезпечується всіма детермінантами),

на четвертій стадії – за рахунок вже створеного добробуту (ґрунтується на всі детермінанти, які однак використовуються не в повному обсязі).

Дія детермінант конкурентоспроможності призводить до того, що конкурентоздатні галузі формують кластери взаємопов'язаних галузей, що дозволяє проаналізувати динаміку конкурентних переваг у кожному конкретному випадку. Конкурентоспроможні галузі взаємопов'язані вертикальними і горизонтальними зв'язками, розвиток яких приводить до появи нових конкурентоспроможних галузей. Галузі економічної діяльності розподілені в регіональному і в національному господарстві нерівномірно, для ефективного їх розвитку необхідне об'єднання даних галузей у відповідні виробничі системи – *кластери* – групи географічно пов'язаних компаній і організацій, що співпрацюють з ними, функціонують в певному виді бізнесу і взаємодоповнюють один одного [18,с.59; 25,с.87-102].

Кластерний підхід до оцінки виробничих систем є альтернативним до традиційного секторального підходу в економічних дослідженнях ринкової організації. Поступовий перехід від активного державного регулювання на користь посилення економічних механізмів сприяли появі (в першу чергу в країнах з високим рівнем розвитку ринкових відносин) різноманітних мережених структур, що поєднували різноманітні та взаємодоповнюючі фірми. Подібне об'єднання компаній, що використовують спільні ресурси, технології, інформацію, канали збуту і розповсюдження і т.п. стимулювало посилення спільної співпраці, що пов'язано з ефектом синергії, а це, в свою чергу, сприяло активізації й інноваційної діяльності.

На рівні безпосередньо виробників кластерна концепція передбачає формування стратегічної групи, яка складається зі спеціалізованих постачальників навколо однієї (або декількох) центральної компанії. Кластерна концепція, що реалізується на галузевому рівні, охоплює внутрішньогалузеві та міжгалузеві зв'язки в рамках ланків виробничо-технологічних ланцюгів, які існують на регіональному рівні. Макрорівень кластерної концепції охоплює рівень взаємозв'язків промислових груп, що сформовано на основі спеціалізації як в регіональному, так і в національному господарстві.

З точки зору спроможності кластера впливати на економічний розвиток регіону можна виділити:

по-перше, такі кластери, які сприяють максимально повному використанню потенціалів кожного учасника кластера, через розвиток спільної діяльності,

по-друге, потенційні кластери, які мають певні передумови для розвитку кластера у майбутньому,

по-третє, приховані кластери, які мають, але не використовують можливості для взаємного доповнення.

Кластери слід розглядати як нові виробничі системи, які формуються в рамках певного регіону, і що поєднують взаємопов'язані фірми, діяльність яких спрямована на виробництво продукції (послуг) з високим рівнем міжнародної конкурентоспроможності. Кластеризація економіки (як на регіональному, так і на національному рівнях) дозволяє підвищити рівень продуктивності праці всіх учасників кластеру через поглиблення поділу праці, активізацію інноваційної діяльності.

Регіоналізація є своєрідне продовження глобалізації і виступає як одна з її зовнішніх форм [11,с.17]. При цьому, формування регіональних економічних комплексів в світовому господарстві слід розглядати в якості важливої компоненти глобалізаційного розвитку, а відтак, можна говорити про створення в масштабах світового господарства в подальшій перспективі глобальних спеціалізованих регіонів за рахунок [6,с.129-130]: зростання транснаціонального простору, розширення діяльності міжнародних організацій; формування тіньового процесу транснаціоналізації та глобалізації; відокремлення регіонів світу, що формують світову інфраструктуру з виробництва високотехнологічних товарів; закріплення ресурсно-сировинної спеціалізації за окремими регіонами світу.

Таким чином, підводячи підсумок, можна зазначити, що інтеграційні процеси сприяють розвитку економічного регіоналізму. Позитивним стимулом для інтеграції є зусилля країн щодо створення більш широкого ринку, який формує група країн, що мають спільне географічне положення, подібні природні та кліматичні умови, відповідний рівень розвитку продуктивних сил і виробничих відносин. Досягнення високого рівня компліментарності, досягнення стійких економічних зв'язків, створюють якісно нові умови виділення регіонів у вигляді інтеграційних утворень в структурі сучасного світового господарства. Країни-учасниці інтеграційного об'єднання створюють особливі умови для вільної торгівлі, переміщення ресурсів. Негативним наслідком інтеграції може стати дискримінація по відношенню до країн, які не є членами інтеграційного утворення. Тому, якщо регіоналізм не погіршує умови для торгівлі з іншими державами, його можна вважати позитивним чинником розвитку світового господарства. В цілому ж інтеграційні процеси відкривають доступ до багатьох економічних ресурсів, технологій, розширюють ринки збуту, захищають від зовнішньої конкуренції учасників інтеграційного об'єднання, спільними зусиллями легше вирішуються соціальні проблеми.

1.2. РЕГІОНАЛІЗАЦІЯ ТА РЕГІОНАЛІЗМ: СУТНІСТЬ ТА ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ

Процеси регіональної економічної посилюються в сучасній світовій практиці, що відображають кількісні показники розвитку сучасних інтеграційних об'єднань та інших форм інтеграційної взаємодії на різних рівнях. При цьому, поглиблення глобалізації, її поширення на всі сфери життєдіяльності людства наділяють процеси регіональної інтеграції якісно нових ознак. За таких умов регіони у світовій економіці стають особливими акторами міжнародних відносин, будуючи нову просторову конфігурацію сучасного глобального простору[20].

Вивчення сучасної наукової літератури дозволяє зробити висновок про те, що сьогодні сформовано достатню теоретико-методологічну основу дослідження процесів

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО РОЗДІЛУ 1

Підрозділ 1.1.

1. Алаев Э.В. Социально-экономическая география. Понятийно-терминологический словарь/ Э.В.Алаев. – М.: Мысль, 1983. – 350 с.
2. Гладій І. Новий регіоналізм і неолібералізм конкурентних ринків/ І. Гладій // Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ. Сборник научных трудов. - Таганрог – Донецк, ДонНУ, 2005. - С.99-104.
3. Долішній М. Глобалізація та її регіональні виміри/ М.Долішній, У. Садова, Л. Семів// Регіональна економіка. – №3. – 2002. – С.7-24.
4. Европа перемен. Концепции и стратегии интеграционных процессов/ [Л.Глухарев, М.Дорошенко, Ю.Шишков и др.]; под.ред.Л.Глухарева. – М : Крафт, 2006. – 352с.
5. Китинг М. Новый регионализм в Западной Европе / М.Китинг // Логос. – 2003. - №6(40). - С.67-116. – Режим доступа до журн.: // www.ruthenia.ru/logos/number/40/07.pdf
6. Кочетов Э.Г. Геоэкономика (освоение мирового экономического пространства)/ Э.Г. Кочетов. – М.: Издательство БЕК, 1999. – 480с.
7. Лицарева Е.Ю. Экономическая интеграция на Европейском континенте и в Азиатско-Тихоокеанском регионе во второй половине XX века/ Е.Ю. Лицарева. – Томск.: Изд-во Томского ун-та, 2004. –300 с.
8. Лук'яненко Д.Г. Економічна інтеграція і глобальні проблеми сучасності/ Д.Г. Лук'яненко. – К.:КНЕУ, 2005. – 204с.
9. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво / Н.Мікула. – Львів: ІРД НАН України, 2004. – 395с.
10. Некрасов Н.Н. Региональная экономика. Теория, проблемы, методы/ Н.Н. Некрасов – М.: Экономика, 1975. – 316 с.
11. Оболенский В. Присоединение России к ВТО и ее участие в интеграции / В.Оболенский // Мировая экономика и международные отношения. – 2004. – №3. – С.17-26.
12. Пахомов Ю.М. Національні економіки в глобальному конкурентному середовищі /Ю.М.Пахомов, Д.Г.Лук'яненко, Б.В.Губський. – К.: Україна, 1997. – 238 с.
13. Поповкін В.Н. Регіонально-цілісний підхід в економіці/ В.Н.Поповкін. – К.: Наук. думка, 1993. – 210 с.
14. Портер М. Международная конкуренция / М.Портер; [пер. с англ.; под ред. Щетинина В.] – М.: Международные отношения, 1993. – 896с.
15. Продуктивні сили економічних районів України / Данилишин Б, Чернюк Л., Горська О., Фащевський М. та ін. – К.: ЗАТ «Нічлава», 2000. – 520с.
16. Рубцов В. Інструментальне забезпечення регіональної політики // Інститути та інструменти розвитку територій. На шляху до європейських принципів/ за ред. С.Максименка. – К.: Центр Інституту Схід-Захід, «Міленіум», 2001. – 244с.
17. Симоненко В.К. Регионы Украины. Проблемы развития / В.Симоненко. – К.: Наукова думка, 1997. – 263с.
18. Соколенко С.И. Производственные системы глобализации: Сети. Альянсы. Партнерства. Кластеры: украинский контекст/ С.И.Соколенко. – К.:Логос, 2002. – 646с.
19. Топчів О.Г.Теоретичні основи регіональної економіки/ О.Г.Топчиев. – К: УАДУ, 1997. – 140 с.

20. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку: Монографія: У 2т./ Д.Лук'яненко, А.Поручник, Л.Антонюк та ін. – К.:КНЕУ, 2006. – Т.2. – 592с.
21. Шишков Ю.В. Интеграционные процессы на пороге XXI века: почему не интегрируются страны СНГ/ Ю.В.Шишков. – М.: III тысячелетие, 2001. – 478с. (с.17)
22. Albertin G. Regionalism or Multilateralism? A Political Economy Choice / G.Albertin. – Washington: International Monetary Fund. 2008. – 26p.
23. Ball D.A., International business: The challenge of global competition / D.A. Ball, W.H.McCulloch. Boston: Irwin: McCraw-Hill, 1996. – XXV, 773p.(6.ed.)
24. Bhagwati J. In Defense of Globalization / J. Bhagwati. – New York. Oxford University Press, 2004. – 308p.
25. Enright M. The geographical Scope of competitive Advantage// Stuck in the Region / Edited by E.Dirven, J. Groenewegen, S.van Hoff. – Utrecht, 1993. – P.87 – 102.
26. Farrell M. Global Politis of Regionalism / M.Farrell, B. Hettne, L.Langenhove. – Pluto Press, 2005. – 336p.
27. Frankel Jeffrey A. Regional trading blocs in the world economic system / Frankel Jeffrey A., Stein E., Wey S. – Peterson Institute, 1997. – 364p.
28. Gunnarsson M. Regionalism and security – two concept in the wind of change. – Режимдоступудостатті: www.umu.se/cerum/publikationer/pdfs/NSB_1_00_6_1.pdf
29. Hettne B. Globalism and New Regionalism/ Hettne Björn, Inotai András and SunkelOsvaldo. – New York:Macmillan, 1999. – 308p.
30. Marcusen A.. Region: The Economics and Politics of Territory/ Ann Marcusen. – Totowa: Rowman and Littefitld Publishers, 1987. – 346 p.
31. Milward Alan S. Interdependence or Integration? A National Choice/ Alan S. Milward. – London: Routledge, 1994. – 1-32
32. Multilateralism and Regionalism: The New Interface / edited by Mina Mashayekhi and Taisuke Ito. – New York and Geneva: UNCTAD, United Nations press, 2005 – 192 p.
33. Perkmann M. Globalization, Regionalization and Cross-Border Regions / M.Perkmann, N.-L. Sum. – N.-Y:Macmillan, 2002. – 288p.

Підрозділ 1.2.

- 1.Булатова О.В. Регіональна складова глобальних інтеграційних процесів: монографія/ О.Булатова. – Донецьк: ДонНУ, 2012. – 386с.
- 2.Верменич Я.В. Теоретико-методологічні проблеми історичної регіоналістики в Україні / Я.В. Верменич. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2003. – С. 90-110.
- 3.Гарагонич В.В. Концептуальні засади транскордонного співробітництва України / В.В. Гарагонич // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Т. 115. Вип. 102. Історичні науки. – Миколаїв: Видавництво ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. – С.69-73.
- 4.Геєць В. Конфігурація геополітичної карти світу та її проблемність / В.Геєць //Економіка України. – 2011. – №1. – С.4-15.
- 5.Гладій І. Міжнародна регіональна економіка як наука / І. Галадій // Журнал європейської економіки. – 2006. – Т.5(№3). – С.220-236.
- 6.Гонта О.І. Принципи та напрями формування політики транснаціоналізації економіки регіонів України / О.І. Гонта // Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління: збірник наукових праць.— 2010. – №1 (5). – С. 62-75.
- 7.Гранберг А. Основы региональной экономики / А. Гранберг. – М.: ГУВШЕ, 2001. – 495 с.
- 8.Европа: вчера, сегодня, завтра / Институт Европы РАН ; [ред.кол. РАН; отв.ред. Шмелев Н.П.]. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2002. – 823с.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
РЕГІОНУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

МОНОГРАФІЯ

Під загальною редакцією доктора економічних наук,
професора О.В. Булатової

Маріуполь
2014

УДК 332.1:009.12
ББК 65.050.22-57
Р 64

Науковий редактор: доктор економічних наук , професор, завідувач кафедри міжнародної економіки, проректор з наукової роботи Маріупольського державного університету МОН України **Олена Валеріївна Булатова**

Рецензенти:

Савельєв Є.В., доктор економічних наук , професор, завідувач кафедрою «Міжнародна економіка» Тернопільського національного економічного університету;

Орехова Т.В., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедрою «Міжнародний бізнес і прикладна економіка» Донецького національного університету.

*Рекомендовано до друку вченою радою
Маріупольського державного університету
(протокол № 3 від 27.11. 2014 р.)*

Розвиток міжнародної конкурентоспроможності регіону в умовах глобальної інтеграції: монографія / під загальною редакцією О.В. Булатової; відповід. ред. О.А. Беззубченко.- Маріуполь, 2014. - 258 с.

У монографії висвітлено теоретико-методологічні основи визначення регіону в міжнародній економіці; визначено методичні засади оцінки конкурентоспроможності регіону; досліджено міжнародну конкурентоспроможність регіону з урахуванням галузевого аспекту; досліджено фінансову складову міжнародної конкурентоспроможності регіону. Запропоновано методику розрахунку інтегрального показника рівня міжнародної конкурентоспроможності регіону. Визначено конкурентоспроможність регіонів світового господарства в умовах глобальної інтеграції.

УДК 332.1:009.12
ББК 65.050.22-57

© Колектив авторів, 2014
© МДУ, 2014

Наукове видання

О.В. Булатова (§ 1.1., §1.4, §1.6, § 1.7, §1.8, §2.4., §3.7), Н.В. Балабанова (§ 2.4, §3.1, § 5.2, §5.3.), О. А. Беззубченко (§2.1., §2.2., §2.3., §2.4, §2.5.), О.В. Захарова (§2,3., §2.4, §3.2, §3.3.), В.Ф. Лисак (§5.8., §5.9.), Т.В. Марена (§2.4., §2.6., § 4.1, §4.2, §4.3, §4.4., §4.5., §4.6.), Х.С. Мітюшкіна (§ 2.4, §3.4., §3.5., §3.6, §3.7, §5.4, §5.5.), Т.І. Ніколенко (§2.4., §5.6., §5.7.), К.В. Осипенко (§5.1.), Путятін Е.І. (§1.2.), Ю.І. Чентуков (§1.4., §3.7.), І.Ю. Чентуков (§1.3., § 1.5.).

**РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
РЕГІОНУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**
(українською та російською мовами)

МОНОГРАФІЯ

Головний редактор О.В. Булатова
Відповідальний редактор О.А. Беззубченко
Технічний редактор А.О. Смотрицький

Підписано до друку 27.11.2014 р.

Умов. друк арк. 19

Видавець МФ ТОВ «Друкарня "Новий світ"»

87510, м.Маріуполь, Красноякська, 2; тел.: (0629)41-35-13

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта видавничої справи
ДК №1792 від 20.05.2004.